

Maa- ja metsätalousministeriö

Lausunto kalatiestrategiasta

LAUSUNTOPYYNTÖ 8.4.2011 MMM 036:00/2009

Kuulimme mahdollisuudesta lausua asiasta. Vaikka toimijana olemmekin lähes vapaasti virtaavan Tornion-Muonionjoen vesistön lohien puolestapuhujia haluamme näin tuoda tiedoksenne seuraavan. Aihe koskettaa meitä syvästi, koska olemme vaatineet **lohi**strategian laatimista maahamme. Emme tosin saaneet ymmärrystä asiallemme, kun 24.6.2009 kävimme asiaa esittämässä Maa- ja metsätalousministeriössä.

Lohi on jokin luonnonvara, joka periaate on YK:n merioikeusyleissopimuksella kansainvälisesti tunnustettu. Tämän tosiseikan sivuuttaminen on ollut suuri virhe. Yhä vieläkin tätä virhettä viljellään Itämeren kalastuksessa. Kansalliset lohikiintiöt perustetaan edelleenkin vanhaan viljelylohen saalishistoriaan mitenkään YK:n merioikeusyleissopimuksesta ja sen V osan 66 artiklasta piittaamatta. Tämän vääristymän korjaaminen on yksi kiireellisimmistä tehtävistä. Lisäksi lähes vapaasti rehottavaan salakalastuksen lopettamiseen pitää saada poliittista uskallusta.

Kanadassa lohi on erityisen huolenpidon kohteena. Lohien suojeleminen on määritetty erityisellä ohjelmalla (*Wild Salmon Policy*), jonka keskeiset lähtökohdat ovat seuraavat:

- *Tavoitteena on säilyttää ja ylläpitää terve ja monipuolinen lohipopulaatio elinympäristöineen kanadalaisten ikäiseksi hyödyksi;*
- *Tavoite saavutetaan turvaamalla lohikantojen monimuotoisuus, ylläpitämällä elinympäristöjen ja ekosysteemien loukkaamattomuus ja hallitsemalla kalastusta kestävästi;*
- *Kalavarojen hallinnassa lohien suojeleminen on tärkeintä, aboriginaalien oikeuksia kunnioitetaan;*
- *Toimintaperiaatteita toteutetaan avoimesti;*
- *Lohikantaa ylläpidetään suojeluyksiköiden avulla (Conservation Units CU), jotka osoittavat maantieteellisen ja geneettisen monimuotoisuuden. Kun yksiköissä tapahtuu vähenemistä, ryhdytään erilaisiin pelastustoimenpiteisiin;*
- *Ekosysteeminäkökohdat otetaan huomioon lohenhallinnassa.*

Kanadalaisilta meillä on oppimista: ”Kun suojeluyksiköissä tapahtuu vähenemistä, ryhdytään erilaisiin pelastustoimenpiteisiin” – meillä Suomessa on ollut tapana ryhtyä pelastustoimenpiteisiin vasta sitten kun eläin on luonnosta jo hävinnyt.

Yhden joen patoaminen on itseään laajempi kysymys vahinkoalueen ulottuessa hyvinkin laajalle. Kalatiestrategian pitäisi antaa suuntaviivat myös välillisten vahinkojen korjaamiseksi ja korvaamiseksi. – Strategiaehdotus on erittäin lempeä voimayhtiötä kohtaan. Kalatiestrategiassa on lähdetty kalojen kulkuväylien tms. rakentamiseen vapaaehtoisuuden pohjalta. Kun on ilmeistä, että tätä kautta saadaan vain niukkoja tuloksia, tulee strategiassa varautua vesilain edelleen muuttamiseen. Voimayhtiöt ovat saaneet aikanaan kohtuuttoman ja ansiottoman edun vesistöjen rakentamisesta. Näin ollen niille pitää voida säilyttää suurempaa vastuuta.

Voimayhtiöillekään ei ole kunniallista se, että PVO laskuttaa Keminmaan kuntaa siitä, että se runsaan virtaaman aikana luovuttaa reilun promillen kunnan läpi virtaavasta vedestä kalatiehen, jonka se alkuperäisen tarkoituksen vastaisesti jätti itse tekemättä. Väliaikaisen luvan perusteella voimayhtiön piti luovuttaa vettä kuusinkertainen määrä: vesistötoimikunta velvoitti Isohaaran toisessa väliaikaisessa lupapäätöksessään 2.4.1949, että ”kalan nousun turvaamiseksi on rakennettava kalatie, jonka kautta voidaan laskea vähintään 5 m³/s ja samoin mikäli on tarpeen, 5 m³/s houkutusvettä kalatien alaosaan ja sen suun ulkopuolelle.”

Lohen palauttamiseksi asetettujen tavoitteiden saavuttaminen ei pitäisi aiheuttaa liiallista tai kohtuutonta hallinnollista taakkaa sen jälkeen, miten Suomi on jopa omien lakiansa vastaisesti sallinut tuhota jokiansa lohikannat. Ongelma on paremminkin siinä, miten purkaa vesivoimayhtiöille aikanaan annetut liialliset oikeudet virtavesiin. - Mikä ei ole kohtuullista, ei voi olla lakikaan.

On huomattava, että vaelluskalojen luonnonkierron esteenä eivät ole ainoastaan voimalaitospadot. Veden laadun huononeminen, jokien liettyminen sekä erityisesti vaelluskalojen ylitehokas kalastus merialueilla ovat tuhonneet ja näivettäneet kalakantoja. Itämerellä luonnonlohikantoja tapettiin sukupuuttoon liiallisella kalastuksella, kun 98 lohta sadasta tapettiin. Ylisuureksi mitoitettu lohen merikalastus ja laajana rehottava raportoimaton kalastus ovat edelleen suurin ongelma. Yhtenä välillisenä syynä ylikalastukseen ja luonnonlohikantojen tuhoon ovat padottujen jokien velvoiteistutukset.

Vaikka Itämeren alueen lohen istutettujen vaelluspoikasten määrä on vuosittain ollut yli kaksinertainen [kaikkiaan 5,4 milj./2,4 milj.] luonnonpoikasiin nähden, vuodesta 2005 lähtien Itämeren pääaltaan saaliista on suurin osa, 60-70%, ollut luonnonlohta. Kemijoen velvoiteistutusten täydellinen epäonnistuminen 2000-luvulla on nähtävissä Perämerellä, jossa istutuslohen saalisosuus on romahtanut 2000-luvun alun yli 80%:sta vuoden 2009 25%:iin. Kemijoen velvoiteistutuksista 615 000 kpl / 35 000 kg ei täällä enää saada takaisin edes sen istutettua biomassaa.

Kalatiestrategian yhtenä tavoitteena tulee olla velvoiteistutuksista eroon pääseminen ripeässä aikataulussa. Istutusvelvoitteita on muutettava rahakorvauksiksi nopealla tahdilla. Tämä olisi kalastajillekin huomattavasti tuottavampaa monessa tapauksessa. Kun velvoiteistutukset lopetetaan, velvoiteistutuksiin käytetyt varat muodostavat jatkossa erinomaisen osan riittävän kokoisten kalateiden ylläpitämiseksi. Esitetty kalatiestrategia on liian vaatimaton tämän suhteen, kun istutuksia vaaditaan jatkettavaksi saalistuottojen turvaamiseksi. Kyseinen lause pitää mielestämme ehdottomasti poistaa sivulta kolme.

Kalatiestrategian laatimiselle on painavat perusteet. Kalojen vaellus- ja lisääntymisesteitä viritettiin viime vuosisadalla julmalla tahdilla. Luonnosta ja sen monimuotoisuudesta ei piitattu lainkaan. Elintasostamme on maksettu jälkikäteen arvioiden liian korkea hinta. Itämeren vaelluskalakannoista on jäljellä vain murto-osa. Nyt on

korkea aika mitenkään pitkittämättä korjata se, mikä vielä korjattavissa on. Yhteiskunnan on määrättävä korjaustoimille riittävät resurssit.

Kalatiestrategian valmistelu on erittäin myönteinen askel oikeaan suuntaan. Esityksessä on otettu huomioon luonnon itseisarvon ja sen monimuotoisuuden kunnioittaminen. Ansioistaan huolimatta vaelluskalojen aihepiirin käsittely jää vääjäämättä suppeaksi. Kalateitä on turha rakentaa, jos samalla ei huolehdita siitä, että kalateihin on pyrkijöitä. Esityksessäkin todetaan, että kalastusjärjestelyjen suunnittelun tulee olla osa vaelluskalojen palauttamista. Laajemman katsantokannan muodostamiseksi tarvitaan vaelluskalastrategia ja vaelluskalalaki. Tähän kokonaisuuteen kalatiestrategia soveltuu mainiosti.

Lapista olemme vuosikausia esittäneet lohistrategian laatimista Kanadan malliin. Yhtenä osana esitystämme on ollut kalatieasioiden käsittely nyt valmisteltavalla tavalla. Olemme tyytyväisiä siitä, että prosessi on päässyt käyntiin. Nyt kun on päästy tähän vaiheeseen, niin toivottavasti kaikki huomaavat tarpeen jatkaa prosessia kokonaisen vaelluskalastrategian laatimiseksi.

Kalatiestrategia korostaa vaelluskalojen arvoa jo sinänsä. Lohi tulee myös Suomessa saattaa EU:n eläindirektiivin alle. Uudistamme Lapista jo aiemmin tehdyn esityksen siitä, että kaloilla tulee laissa olla yhtäläinen status kuin on muilla eläimillä. Lajin uhanalaisuutensa vuoksi kokonaan rauhoitettujen eläimien statusta tukee laissa määrätty euromääräinen arvo. Rauhoituksen kuten vuosirauhoituksen ajaksi riistakalojen [*mm. lohi, taimen*] turvaksi tulee säätää samanvertainen status kuin on lajin uhanalaisuuden vuoksi kokonaan rauhoitetuilla eläimillä sekä riistaeläimillä ja -linnuilla [metso 700 euroa - Suomessa pyydetään suunnilleen sama määrä metsoja ja lohia].

Sivulla 13 puhutaan kalastuksen säätelystä. Tervehdimme toimintalinjan 5 parannusehdotuksia tyytyväisyydellä viitaten YK:n merioikeusyleissopimuksen V osan 66 artiklaan ja siihen, että nyt käytössä oleva tulkinta YKP:n suhteellisesta stabiliteetista on irvikuva merioikeusyleissopimuksen kotijokiperiaatteesta. Suomen ja Ruotsin tulee yhdessä Itämeren alueen lohisuurvaltoina muuttaa nykyinen meno. Toimenpiteisiin on ryhdyttävä välittömästi. – Ne ovat keskeinen osa toimintalinjassa 5 mainittuja ”*tehokkaampia kalastuksensäätelytoimenpiteitä*”.

Kalatiestrategiaan ja liitemuistiossa olevaan karttaan tulee lisätä Tornionjoen sivujoen **Tengeliönjoen vesistö**.

Pello 29. päivänä huhtikuuta 2011

Kunnioitavasti

Kalervo Aska pj
Tornio-Muoniojokiseura ry
jokiseura@tornionjoki.fi